

บทที่ 3

กระบวนการและวิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของสถานบริการสาธารณสุข ระดับปฐมภูมิ ด้วยวิธีการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์และการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นการศึกษา วิเคราะห์ ในเชิงกายภาพของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ เชื่อมโยงกับตัวแปรด้านผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการออกแบบที่สามารถนำไปใช้กับสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิอื่นๆ ได้ โดยรายละเอียด ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยมีดังนี้

1. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
2. ขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การศึกษา วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา

3.1 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเบื้องต้น พบว่า ในการวิจัย มีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของสถานบริการสาธารณสุข ที่ต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์กัน เนื่องจากแต่ละตัวแปรล้วนมีผลต่อการออกแบบในแง่มุมที่ต่างต่าง กัน โดยตัวแปรต่างๆ มีดังนี้

3.1.1 ประเภทของผู้สูงอายุ

เนื่องจากความแตกต่างของผู้สูงอายุมีความหลากหลาย สามารถแบ่งประเภทตามช่วงวัยหรือแบ่งประเภทของผู้สูงอายุตามความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน¹ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสภาพร่างกาย จิตใจและสังคม มีผลต่อลักษณะของสภาพแวดล้อมที่ต้องเปลี่ยนไป เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับประเภทและระดับของการเปลี่ยนแปลงทุกด้านของผู้สูงอายุ

3.1.2 ความต้องการ กิจกรรม พฤติกรรมการเคลื่อนที่ เคลื่อนไหวและการรับรู้

เมื่ออย่างเข้าสู่ผู้สูงอายุ สิ่งที่มาคือ การเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านร่างกายและจิตใจ ดังนั้นความต้องการสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ความสามารถในการทำกิจกรรม การเลือกทำหรือไม่ทำกิจกรรม ความเหมาะสมของกิจกรรม รวมถึงพฤติกรรมต่างๆ ที่เป็นพฤติกรรมเฉพาะในผู้สูงอายุ บางราย ย่อมต้องมีพื้นที่ อุปกรณ์อำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมที่ต่างต่างกันไปด้วย

¹ รายละเอียดในบทที่ 2

3.1.3 ลักษณะทางกายภาพและมาตรฐานของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ

- ลักษณะอาคารของสถานบริการสาธารณสุข ระดับปฐมภูมิ

ในการศึกษาค้นคว้านี้พบว่ามีความหลากหลายของลักษณะอาคารสถานบริการสาธารณสุข ระดับปฐมภูมิ ซึ่งทำให้มีข้อแตกต่างทั้งด้านความเชื่อมต่อกับพื้นที่ภายนอกอาคาร ด้านลักษณะการเข้าถึง ดังนั้นจึงต้องมีการวิเคราะห์หาความเหมือนและความแตกต่างของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิแต่ละแบบด้วย

- ขนาดพื้นที่ของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ

การกำหนดพื้นที่ใช้สอยในสถานบริการสาธารณสุข ระดับปฐมภูมิ มีความสอดคล้องกับข้อจำกัดของขนาดพื้นที่ โดยจะต้องพิจารณาความเป็นไปได้ของกิจกรรม ว่าต้องใช้พื้นที่มากน้อยเท่าใด เปรียบเทียบกับขนาดพื้นที่ เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ได้คุ้มค่าและสนองต่อความต้องการในการใช้พื้นที่สำหรับทำกิจกรรมภายนอกอาคารของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม

- บริบทพื้นที่โดยรอบของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ

การออกแบบสภาพแวดล้อมภายนอกอาคาร มีความสัมพันธ์โดยตรงกับบริบท ทั้งด้านสภาพแวดล้อม สิ่งปลูกสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวกและชุมชนโดยรอบพื้นที่ รวมถึงลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทิศทางแดดลม เป็นต้น

- ระดับการให้บริการของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ

ความแตกต่างในด้านของมาตรฐานหรือระดับของการให้บริการ การรักษาผู้ป่วย จำนวนผู้ป่วยในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ จำนวนบุคลากร ล้วนเป็นตัวแปร ที่จะส่งผลต่อ การใช้ประโยชน์พื้นที่ภายนอก เช่น การเพิ่มขึ้นของจำนวนที่จอดรถ การสำรองที่นั่งพักคอย หรือพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งจะต้องมีการวิเคราะห์ ให้เกิดความเพียงพอ และเหมาะสมกับการให้บริการของผู้สูงอายุ รวมไปถึงข้อแตกต่างของขีดความสามารถและระดับของความสามารถในการพัฒนา งบประมาณก่อสร้างและการดูแลรักษา ที่เป็นตัวแปรที่นำไปสู่ความเป็นไปได้ในการก่อสร้างจริงรวมถึงระดับของการออกแบบ ที่จะต้องมีหลายระดับ เนื่องจากถ้าความสามารถในด้านการพัฒนา งบประมาณก่อสร้างและการดูแลรักษา มีน้อย แนวทางการออกแบบอาจจะต้องเปลี่ยนไป ซึ่งต้องสามารถประยุกต์ ปรับเปลี่ยน ให้สามารถรองรับกับข้อจำกัดด้านนี้ให้ได้ด้วย

3.2 วิธีการดำเนินงานวิจัย

3.2.1 ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนเอกสาร บทความ งานวิจัย หนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(รายละเอียดบทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง)

3.2.2 ขั้นตอนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

3.2.2.1 ประชากรในการศึกษา

- กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาและเคยเข้ารับบริการในสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ
- การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีของ ยามาเน่ (Yamane : 1967)
- ขนาดกลุ่มตัวอย่างแต่ละช่วงอายุ พิจารณาจากจำนวนผู้สูงอายุทั่วประเทศทั้งหมด ต่อ จำนวนผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุ
- พิจารณาจากระดับความเจ็บป่วยและความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ

- 1) หากจำนวนผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณ จำนวนผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการหากกลุ่มตัวอย่างของ ยามาเน่ โดยใช้สูตร

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

กำหนดให้

n คือ จำนวนขนาดตัวอย่าง

N คือ จำนวนของประชากรทั้งหมด

e คือ ระดับความถูกต้อง (The Level of Precision)

ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้ระดับความเชื่อมั่น เท่ากับ ร้อยละ 95 คือ ค่า $P = 0.5$ ซึ่งจะเท่ากับระดับความถูกต้องที่ 0.05 เพื่อใช้ในการคำนวณจากจำนวนผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2549 จำนวน 246,786 คน สามารถแทนค่าในสูตรได้ดังนี้

$$n = \frac{246,786}{1+246,786(0.05)^2}$$

$$n = \frac{246,786}{1+246,786(0.05)^2}$$

$$n = 399.35$$

ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ 400 คน

- 2) เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุแล้ว นำมาแบ่งช่วงชั้นของกลุ่มตัวอย่างโดยกระจายกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนผู้สูงอายุทั่วประเทศ เปรียบเทียบกับจำนวนผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมาทั้งหมด และ จำนวนผู้สูงอายุแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวนผู้สูงอายุทั้ง ประเทศ(คน) ¹	ร้อยละต่อทั้ง ประเทศ	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง(คน)	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่างจริง(คน)
60 - 69	3,544,871	55.96	223.84	224
70 - 79	2,045,462	32.30	129.20	129
80 - 89	618,110	9.72	38.88	39
มากกว่า 90	127,545	2.02	8.08	8
รวม	6,335,988	100.00	400.00	400

ตารางที่ 3.1 การเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุตามช่วงอายุ

ที่มา : ¹สำนักงานสถิติแห่งชาติ, <http://portal.nso.go.th/> (23/11/49)

สรุปกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 คน โดยแบ่งได้ดังนี้

- ช่วงอายุ 60-69 ปี จำนวน 224 คน
- ช่วงอายุ 70-79 ปี จำนวน 129 คน
- ช่วงอายุ 80-89 ปี จำนวน 39 คน
- ช่วงอายุมากกว่า 90 ปี จำนวน 8 คน

3.2.2.2 สถานบริการสาธารณสุข (กรณีศึกษา)

- 1) เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)² จากแบบมาตรฐานของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิที่มีการก่อสร้างในปัจจุบันตามสัดส่วนความมากน้อยในการเลือกใช้ ในจังหวัดนครราชสีมา

จำนวนสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ เลือกกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 4-5 ของสถานบริการทั้งหมดในจังหวัดนครราชสีมา

$$\begin{aligned} \text{จำนวนสถานบริการ(แห่ง)} \times 4 / 100 &= 396 \times 4 / 100 \\ &= 15.84 = \mathbf{16 \text{ แห่ง}} \end{aligned}$$

- 2) เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วจึงนำมาหา จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละช่วงชั้น จากแบบมาตรฐานจากกระทรวงสาธารณสุข ที่มีการใช้ในปัจจุบัน โดยเลือกจากลำดับแบบที่มีการใช้มากที่สุด ให้มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด และลดลงตามสัดส่วนจำนวนการใช้แบบ

² บุญธรรม กิจปริดาภิสิทธิ์, 2547, หน้า 116.

แบบเลขที่	8170	3803(พ)	9566	8146	อื่นๆ	รวม
จำนวนการใช้แบบ(แห่ง)	143	58	48	43	13	91
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง(แห่ง)	6	4	3	3	0	0

ตารางที่ 3. 2 การเลือกกลุ่มตัวอย่างสถานบริการสาธารณสุข ระดับปฐมภูมิ ตามจำนวนความถี่ในการใช้แบบ
ที่มา : งานพัสดุ, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา (2548)

- 3) เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละแบบแล้ว จึงทำการสุ่มสถานบริการ
สาธารณสุขระดับปฐมภูมิ ที่ครอบคลุมตามเกณฑ์ ดังนี้
- เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมระดับการให้บริการในทุกระดับ
ได้แก่ ระดับสถานีอนามัยทั่วไป และ ระดับสถานีอนามัยขนาดใหญ่/ศูนย์แพทย์ชุมชน
 - ในกลุ่มตัวอย่างต้องมีทั้งขนาดพื้นที่ตั้งแต่เล็กน้อยถึงมากเพื่อพิจารณา
เปรียบเทียบการใช้งาน ความเหมาะสมและกิจกรรมที่เกิดขึ้น

จากการสุ่ม สามารถสรุปกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

- 1) แบบเลขที่ 8170 จำนวน 6 แห่ง ได้แก่
 - สถานีอนามัยนาราก ต.อรพิมพ์ อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา
 - สถานีอนามัยอังกโชน ต.บ้านใหม่ อ.ครบุรี
 - สถานีอนามัยไทยสามัคคี ต.ไทยสามัคคี อ.วังน้ำเขียว
 - สถานีอนามัยโป่งแดง ต.โป่งแดง อ.ขามทะเลสอ
 - สถานีอนามัยกุ่มพะยา ต.บึงอ้อ อ.ขามทะเลสอ
 - สถานีอนามัยพันดุง ต.พันดุง อ.ขามทะเลสอ
- 2) แบบเลขที่ 3803(ส) จำนวน 4 แห่ง ได้แก่
 - สถานีอนามัยสะพาน ต.ลำคองหงษ์ อ.โนนสูง
 - สถานีอนามัยท่าอ่าง ต.ท่าอ่าง อ.โชคชัย
 - สถานีอนามัยมะเริงน้อย ต.พะเนา อ.เมือง
 - สถานีอนามัยบ้านโนนสาวเอ้ ต.วังหมี อ.วังน้ำเขียว
- 3) แบบเลขที่ 8146 จำนวน 3 แห่ง ได้แก่
 - สถานีอนามัยหินโคน ต.หินโคน อ.จักราช
 - ศูนย์แพทย์ชุมชน 17 ต.ท่าช้าง อ.เฉลิมพระเกียรติ
 - สถานีอนามัยบะใหญ่ ต.อุดมทรัพย์ อ.วังน้ำเขียว
- 4) แบบเลขที่ 9566 จำนวน 3 แห่ง ได้แก่
 - ศูนย์แพทย์ชุมชน 11 ต.เฉลิมพระเกียรติ อ.เฉลิมพระเกียรติ
 - สถานีอนามัยมะรุ้ม ต.พลสนาม อ.โนนสูง
 - สถานีอนามัยดงพลอง ต.คลองเมือง อ.จักราช

กลุ่มตัวอย่าง	ลักษณะตามเกณฑ์การสุ่มคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง								
	แบบสถานีนามัย				ระดับการให้บริการ		ขนาดพื้นที่ (ไร่)	ลักษณะภูมิประเทศ	
	8170	3803	8146	9566	ขนาด ใหญ่	ทั่วไป		ที่ราบ	ภูเขา
สถานีนามัยนาราก ต.อรพิมพ์ อ.ครบุรี	/					/	4ไร่	/	
สถานีนามัยธัญโกน ต.บ้านใหม่ อ.ครบุรี	/					/	1ไร่3งาน		/
สถานีนามัยไทยสามัคคี ต.ไทยสามัคคี อ.วังน้ำเขียว	/					/	5ไร่		/
สถานีนามัยโป่งแดง ต.โป่งแดง อ.ขามทะเลสอ	/					/	4ไร่ 2งาน	/	
สถานีนามัยกุ่มพะยา ต.บึงอ้อ อ.ขามทะเลสอ	/					/	2ไร่	/	
สถานีนามัยพันดุง ต.พันดุง อ.ขามทะเลสอ	/					/	3งาน 60ตารางวา		/
สถานีนามัยสะพาน ต.ลำคองหงษ์ อ.โนนสูง		/				/	2ไร่	/	
สถานีนามัยท่าอ่าง ต.ท่าอ่าง อ.โชคชัย		/				/	3ไร่2งาน	/	
สถานีนามัยมะเริงน้อย ต.พะเนา อ.เมือง		/				/	1ไร่50 ตารางวา	/	
สถานีนามัยบ้านโนนสาวเอ้ ต.วังหมี อ.วังน้ำเขียว		/				/	4ไร่2งาน		/
สถานีนามัยหินโคน ต.หินโคน อ.จักราช			/			/	4ไร่	/	
ศูนย์แพทย์ชุมชน 17 ต.ท่าช้าง อ.เฉลิมพระเกียรติ			/		/		18ไร่5งาน	/	
สถานีนามัยบะใหญ่ ต.อุดมทรัพย์ อ.วังน้ำเขียว			/		/		5ไร่	/	
ศูนย์แพทย์ชุมชน 11 ต.เฉลิมพระเกียรติ เฉลิมพระเกียรติ				/	/		80ตารางวา	/	
สถานีนามัยมะรุม ต.พลสนาม อ.โนนสูง				/		/		/	
สถานีนามัยดงพลอง ต.คลองเมือง อ.จักราช				/		/	2ไร่	/	

ตารางที่ 3.3 ความหลากหลายของกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์การคัดเลือก

3.2.3 กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่

คัดเลือกจากเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานจริง ในแต่ละสถานบริการสาธารณสุข แห่งละ 1 คน เพื่อกรอกแบบสอบถาม ดังนั้นจะได้กลุ่มตัวอย่างของเจ้าหน้าที่ 16 คน

ภาพที่ 3.1 แบบอาคารมาตรฐานเลขที่ 3803

ภาพที่ 3.2 แบบอาคารมาตรฐานเลขที่ 9566

ภาพที่ 3.3 แบบอาคารมาตรฐานเลขที่ 8170

ภาพที่ 3.4 แบบอาคารมาตรฐานเลขที่ 8146

3.2.4 ขั้นตอนการสำรวจข้อมูลภาคสนาม

- 3.2.4.1 จัดทำแบบสำรวจและสำรวจข้อมูลทั่วไปของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ กรณีศึกษา ข้อมูลทางกายภาพ กิจกรรม ขนาดพื้นที่ ลักษณะการใช้งานและช่วงเวลา
- 3.2.4.2 ทำแบบสำรวจสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิกรณีศึกษา ด้านกิจกรรม (Behavior mapping) ตำแหน่งกิจกรรม พื้นที่และการใช้งาน
- 3.2.4.3 จัดทำแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้สูงอายุ และลงพื้นที่สัมภาษณ์เกี่ยวกับ ข้อมูลผู้สูงอายุ โรคในผู้สูงอายุ พฤติกรรม ลักษณะกิจกรรม
- 3.2.4.4 จัดทำแบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่ประจำสถานบริการสาธารณสุข เกี่ยวกับสถิติ ผู้สูงอายุที่เข้ารับบริการ ข้อมูลผู้สูงอายุ โรคในผู้สูงอายุ โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะ

ภาพที่ 3.5 การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม

ภาพที่ 3.6 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ

3.2.5 ขั้นตอนการประมวลข้อมูล

3.2.5.1 ประมวลผลข้อมูลจากแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เพื่อหาความต้องการ ข้อจำกัด ปัญหาของกลุ่มผู้สูงอายุ กิจกรรม การใช้บริการและการใช้พื้นที่ในสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ วิเคราะห์ปัญหาจากข้อเสนอแนะและสำรวจข้อมูลที่ขาด

3.2.5.2 นำข้อมูลจากการประมวลผลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเชื่อมโยงกับการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.2.5.3 จัดทำแบบสอบถาม ครั้งที่ 2 แก่ขแบบสอบถามจากการประมวลผลข้อมูลครั้งแรก แล้วนำแบบสอบถามครั้งที่ 2 พร้อมข้อมูลจากการสรุปแบบสอบถามครั้งแรก กลับไปยังสถานบริการสาธารณสุข ในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อสำรวจความถูกต้องของการวิเคราะห์และประมวลผลจากข้อมูลระดับปฐมภูมิและหาข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาด

3.2.5.4 นำข้อมูลทั้งหมดที่ส่งกลับมา ประมวลผลอีกครั้ง เพื่อนำไปสู่กระบวนการหาแนวทางการออกแบบ

3.2.5.5 ร่างแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคาร

3.2.6 ขั้นตอนการนำเสนอข้อมูล

3.2.6.1 แก้ไขเพิ่มเติม ประมวลผล สรุปผลครั้งสุดท้าย

3.2.6.2 จัดทำรูปเล่มนำเสนอข้อมูลต่อ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 3 ชนิด ตามความเหมาะสม ได้แก่

3.3.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้สูงอายุ

เลือกใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และเพื่อการเก็บข้อมูลให้ได้ผลยิ่งขึ้นตั้งแต่ขั้นการคัดกรอง (Screening) และประเมินสมรรถภาพผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ผสมแบบประเมินสำเร็จรูป ดัชนีจุฬาเอดีแอล (Chula ADL Index)³ ในแบบสอบถามนี้เพื่อความแม่นยำยิ่งขึ้น ซึ่งในตอนี่ 1-2 จะเป็นคำถามปลายปิด ให้ผู้สูงอายุตอบ แต่ในตอนี่ 3 จะเป็นการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) เนื่องจากผู้สูงอายุในชนบทมักไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นต่อคนแปลกหน้า แต่ในการอภิปรายกลุ่มผู้สูงอายุจะรู้สึกว่าได้คุยกันเองและสามารถแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ทั้งนี้สามารถแบ่งโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ เป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ ชื่อ อายุ เพศ อาชีพ รายได้เฉลี่ย/เดือน
- ข้อมูลด้านสุขภาพเบื้องต้น ได้แก่ โรคประจำตัว
- ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้ารับบริการ ได้แก่ สถานีอนามัยที่ท่านมาใช้บริการเป็นประจำ ความถี่ในการใช้บริการ การเกิดอุบัติเหตุ ในพื้นที่สถานีอนามัย วิธีการมาใช้บริการ

ตอนที่ 2 ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง

- เป็นการวัดสิ่งที่ผู้สูงอายุทำได้จริง เพื่อประเมินสมรรถภาพของผู้สูงอายุที่ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ที่มีต่อพื้นที่ภายนอกอาคาร สถานบริการสาธารณสุข

- ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อสวนและภูมิทัศน์ภายนอกอาคาร
- ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคาร
- กิจกรรมที่ผู้สูงอายุทำเป็นประจำ/อยากทำ/หรืออยากให้มีภายนอกอาคาร
- สิ่งที่ยากให้ปรับปรุง/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.3.2 แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างสำหรับเจ้าหน้าที่สถานบริการสาธารณสุข

เจ้าหน้าที่สถานบริการสาธารณสุข เป็นผู้ที่สามารถกรอกแบบสอบถามได้ จึงเลือกใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- ข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการ ระดับการให้บริการ
- ข้อมูลด้านขนาดและที่ตั้ง

ตอนที่ 2 ข้อมูลการให้บริการ

- ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวน ช่วงเวลาที่มาใช้บริการ
- โรคในผู้สูงอายุ
- เขตพื้นที่ให้บริการ
- ข้อมูลชมรมผู้สูงอายุ

³ สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, หลักสำคัญของเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ, 2542.

- ข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการ/กิจกรรมฟื้นฟู, ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ที่ใช้พื้นที่ภายนอกอาคาร
- โครงการในอนาคต

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อพื้นที่ภายนอกอาคาร

- ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อสวนและภูมิทัศน์ภายนอกอาคาร
- ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคาร
- สิ่งที่ยากให้ปรับปรุง/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.3.3 แบบสำรวจลักษณะทางกายภาพ

สำหรับผู้วิจัย ในการสังเกต สำรวจลักษณะทางกายภาพ การใช้งาน พฤติกรรมและปัญหาต่างๆ เป็นรายการตรวจสอบ(Check list) ในการบันทึกข้อมูล โดยสามารถแบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- ข้อมูลที่ตั้ง และลักษณะแบบอาคาร

ตอนที่ 2 ลักษณะทางกายภาพภายนอกอาคาร

- ข้อมูลด้านภูมิทัศน์ พืชพรรณที่พบ
- ข้อมูลด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคาร

ตอนที่ 3 ลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ภายนอกอาคาร

- ข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่และขนาด

ตอนที่ 4 ภาพแสดงผังบริเวณ

- เพื่อระบุข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้งของแต่ละการใช้ประโยชน์พื้นที่ ระยะและขนาด

ตอนที่ 5 ภาพประกอบรายละเอียดอื่นๆ

- บันทึกภาพด้วยกล้องบันทึกภาพ หัวข้อที่กำหนด หรือภาพที่สื่อถึงปัญหา แนวทางการแก้ปัญหา สิ่งที่พบทั่วไป เพื่อเปรียบเทียบกรณีศึกษาแต่ละแห่ง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ ได้รวบรวมข้อมูลมาจาก 2 แหล่ง คือ

3.4.1 ข้อมูลทุติยภูมิ คือ

3.4.1.1 ศึกษาข้อมูลการศึกษาทบทวนเอกสาร (literature review)

โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจาก หนังสือ วารสาร เอกสารต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ช่วงวัยและการเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ อุบัติเหตุในผู้สูงอายุ หลักการออกกำลังกายในผู้สูงอายุ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สำหรับผู้สูงอายุ การออกแบบและจัดการโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แนวความคิดการออกแบบสถานสงเคราะห์ในประเทศไทย แนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างในละแวกบ้าน (Neighborhood Space) แนวความคิดของสวนเพื่อการบำบัด (Healing Therapeutic Garden) กฎหมาย ข้อกำหนด ข้อบังคับต่างๆที่เกี่ยวข้อง สิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคาร ข้อมูลสัดส่วนร่างกาย (Human Dimension) เป็นต้น โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจาก หนังสือ วารสาร เว็บไซต์ และเอกสารวิชาการ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (รายละเอียดในบทที่ 2 การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง)

3.4.1.2 ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานบริการระดับปฐมภูมิกรณีศึกษา

ได้แก่ รูปแบบอาคาร ที่ตั้ง นโยบายด้านการส่งเสริมสุขภาพ นโยบายด้านการรักษา รูปแบบการบริหารจัดการ สถิติผู้เข้ารับบริการ เป็นต้น (รายละเอียดในบทที่ 3 กรณีศึกษา)

3.4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ 3 แบบ ดังนี้

3.4.2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้สูงอายุ

3.4.2.2 แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างสำหรับเจ้าหน้าที่สถานบริการสาธารณสุข

3.4.2.3 แบบสำรวจลักษณะทางกายภาพ

3.5 การศึกษา วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูลจากทั้งข้อมูลระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิ ซึ่งขั้นตอนต่อไปจะนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ เพื่อหาความต้องการใช้พื้นที่ภายนอกอาคารของสถานบริการสาธารณสุข ระดับปฐมภูมิของผู้สูงอายุ ปัญหาและอุปสรรคในสถานบริการสาธารณสุข ระดับปฐมภูมิ ด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุและการพัฒนาแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้แนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ ในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีประเด็นที่ต้องการ มีดังนี้

- **แนวความคิด(Concept)** ปัจจัยที่ควรคำนึง ในการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ ในจังหวัดนครราชสีมา
- **การวางแผนบริเวณ (Planning Layout)** เพื่อแนะนำในการจัดวาง ตำแหน่ง ทิศทางและระยะ รวมถึงการออกแบบผังบริเวณภายนอกอาคารสถานบริการสาธารณสุข ระดับปฐมภูมิ
- **การใช้พื้นที่ภายนอกอาคาร (Functional)** คือ การกำหนดพื้นที่รองรับกิจกรรม ตามความจำเป็น ความเหมาะสม รวมถึงขนาดและการพัฒนา
- **สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility)** เพื่อสนับสนุนการใช้งานพื้นที่ภายนอกอาคาร มีความสัมพันธ์กันกับการใช้งาน มีความเพียงพอ มีความเหมาะสมและสามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุได้ดี
- **พืชพรรณ (Vegetations)** เพื่อกำหนดพืชพรรณที่สามารถส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เหมาะสมกับลักษณะการใช้งานและไม่เป็นอันตรายต่อผู้สูงอายุ

ภาพที่ 3.7 ประเด็นที่จะนำไปสู่แนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิในจังหวัดนครราชสีมา